

*Билиця Я. Т.,
кандидат філологічних наук,
професор кафедри німецької філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

*Билиця У. Я.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

ПАРЕМІЙНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ МИР В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО АНГЛО- ТА НІМЕЦЬКОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО МЕДІАДИСКУРСУ)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей паремійної об'єктивації концепту МИР у текстах сучасного політичного медіадискурсу, що відтворюють події війни Росії в Україні. Дослідження виконано на матеріалі паремій англійської та німецької мов, які є доволі активно вживаними у зазначеному виді дискурсу. Їхнє вживання в політичному медіадискурсі зумовлене насамперед комунікативно-прагматичною релевантністю їх семантики, в якій особливу роль відіграє соціально-політична оцінність, завдяки якій вони здатні виражати ціннісне ставлення до певних явищ та ситуацій політичного характеру. Таким чином, можна стверджувати, що оцінка як категоріальна ознака паремій, закодована в семантичній структурі цих одиниць, виступає в політичному дискурсі їх прагматично значущим феноменом.

У статті здійснено лінгвокультурний підхід до аналізу зазначеного концепту з використанням окремих елементів лінгвоконцептології. У дослідженні робиться спроба проаналізувати паремійне номінативне поле досліджуваного концепту та прослідкувати лінгвокультурні особливості об'єктивації його одиниць в англійському та німецькомовному медіадискурсі в умовах російської агресії в Україні. Матеріал дослідження складають паремії, виокремлені шляхом суцільної вибірки із різноманітних англійських та німецькомовних фразеографічних джерел, а також із медіа- та інтернетресурсів, особливо електронних версій провідних англійських та німецькомовних газет і журналів за період 2021–2024 рр. У статті аналіз паремійного номінативного поля та його актуалізації в політичному медіадискурсі здійснюється відповідно до виокремлених смислових ознак концепту. Особлива увага у дослідженні приділена аналізу об'єктивації тих ознак концепту, які є актуальними в час сьогодишньої війни Росії проти України і які неоднозначно сприймаються і трактуються на сьогодишній день політиками і громадянами як всередині країни, так і за кордоном. Все це, в свою чергу, приводить до певних видозмін окремих смислових ознак досліджуваного концепту, що засвідчує той факт, що будь-який концепт не є константним і застиглим феноменом, а динамічним, тобто таким, що зазнає певних змін і або доповнень.

Ключові слова: вербалізація, лінгвокультурний концепт, смислова ознака, паремія, паремійне номінативне поле, політичний дискурс.

Постановка проблеми. У процесі пізнання різноманітних об'єктів і явищ навколишнього світу та накопичення знань про них людина оперує різними лінгвокогнітивними одиницями, зокрема такими, як поняття, категорії тощо. Проте найвищим рівнем такого пізнання є концепти, які виникають у свідомості людини завдяки її здатності виокремити та цілісно систематизувати накопичені знання про цей світ. Відтак концепт, на думку О. Селіванової, можна розглядати «як інформаційну структуру свідомості, різноsubstrатну, певним чином організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання» [1, с. 256] і яка формує план змісту концепту. План вираження концепту складають різноманітні мовні засоби, починаючи від лексичних одиниць до цілих речень та й навіть текстів. Саме ці одиниці і виступають засобами мовної об'єктивації концепту або в іншій термінології – його вербалізації.

Чільне місце серед мовних одиниць вербалізації концептів займають *паремії*, тобто прислів'я, приказки, а також всі інші одиниці у формі речень: крилаті вирази, афоризми, цитати авторського походження тощо. Ці одиниці здатні вдало і об'ємно вербалізувати різноманітні смислові ознаки тих чи інших концептів, зокрема і концепту МИР як об'єкту аналізу в даній статті.

Загалом досліджуваний концепт належить до універсальних концептів і є представленим в усіх лінгвокультурах. Він закодований у мовній свідомості, а відтак і вербалізований у мові практично без винятку кожного народу, бо уникнути проблем, пов'язаних із війною і миром не пощастило жодному із них, зокрема й українцям. Сьогодні матеріали, присвячені воєнним подіям в Україні, у зв'язку зі своєю важливістю для долі не тільки нашої держави, але й фактично всього світу уже протягом більше десяти років не зникають зі сторінок європейських і світових медіа- та інтернетресурсів і займають там своє чільне місце, формуючи відповідне ставлення усієї світової громадськості до проблем цієї війни, а також вишукуючи можливості для її мирного завершення. Відтак **актуальність** дослідження особливостей мовної об'єктивації такого важливого концепту як МИР з врахуванням подій сьогодишнього дня є цілком очевидною і не викликає жодних сумнівів.

Матеріал дослідження склали паремії, виокремлені шляхом суцільної вибірки із різноманітних англійських та німець-

комовних фразеографічних джерел, а також із медіа- та інтернетресурсів, особливо електронних версій провідних англо- та німецькомовних газет і журналів за період 2021–2024 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на суспільно-політичну важливість концепту МИР у житті кожної нації і держави, він був неодноразово об'єктом дослідження багатьох науковців в українському мовознавстві. Він досліджувався і як окремих феномен, і як складовий елемент концептуальної опозиції ВІЙНА/МИР, причому як з точки зору лінгвоконцептології так і лінгвокультурології. Так, різні аспекти вищезазначеного концепту, зокрема, аналіз його смислової організації, а також його вербалізації на матеріалі різнорівневих мовних одиниць різних мов знаходимо у публікаціях К. Близнюк, О. Терещенко [2], Є. Васянович, Н. Дубовик [3] Т. Вільчинської [4], О. Данилейко [5] Р. Коваленко [6], Ю. Маслової [7], Д. Терехової [8] та інших. І все-таки, незважаючи на значний рівень опрацювання концепту МИР у працях вищезазначених дослідників, вони не охоплюють абсолютно всіх його можливих аспектів. Так, наприклад, питання його мовної об'єктивації фразеологізмами, зокрема пареміями, а також їх актуалізації у політичному дискурсі, досліджені, на наш погляд, недостатньо, а тому вимагають більшої уваги до них з боку дослідників.

Постановка завдання. Сьогодні, коли фактично у центрі Європи на теренах України вирує уже третій рік повномасштабна жорстока війна, питання її завершення виходить на перший план всієї світової громадськості. При цьому висуюються різноманітні можливі варіанти і шляхи мирного врегулювання цієї проблеми, які постійно видозмінюються. Аналогічно під впливом цих факторів зазнає певних видозмін і доповнень концепт Мир, що є цілком закономірним. Адже жоден концепт не є константним феноменом, а таким, що здатен зазнавати змін, доповнень, розширень, аналізу яких і присвячене дане дослідження. Тому основною метою даної статті є спроба описати досліджуваний концепт шляхом семантичного аналізу паремій англійської та німецької мов та виявити особливості його вербалізації в умовах війни Росії проти України.

У статті ставляться завдання окреслити паремійне номінативне поле концепту МИР; визначити основні смислові ознаки концепту через аналіз семантики паремійних одиниць; виявити, які видозміни привнесла війна в структуру концепту МИР, а також в його паремійне номінативне поле.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тема даної наукової розвідки зумовлює необхідність поточення окремих питань, дотичних до неї. Це стосується паремій як частини фразеологічного складу будь-якої мови і як вербалізаторів досліджуваного концепту, а також політичного медіадискурсу, де ці одиниці є доволі часто вживаними.

Отже, паремії складають значну частку фразеологічного фонду будь-якої мови. До складу паремій згідно широкого підходу до їх трактування дослідники фразеології зазвичай відносять прислів'я, приказки, а також різноманітні крилаті вирази, афоризми, цитати, сентенції, до яких слово паремія є родовим поняттям [9, с. 4]. Це комунікативні одиниці у формі речень, не завжди образні й цілком переосмислені, проте це мовні знаки, семантика яких зазвичай віддзеркалює характерні риси етнічного світогляду певного народу стосовно різних проблем, зокрема й проблеми війни та миру, як от: *англ.* War is the sport of kings. – *Війна – забава королів*; *нім.* Wer in Frieden lebt, schläft in Ruhe. – *Хто живе в мирі, тому добре спить* тощо.

У будь-якому тексті паремії здатні не просто додавати експресивності та певного колориту до мовлення, допомагаючи висловити почуття та емоції, а досить яскраво і об'ємно відбивати смислове навантаження певних явищ і ситуацій та виражати до них ціннісне ставлення лінгвоспільноти, завдяки чому ці одиниці можуть виступати в ролі ефективних репрезентантів тих чи інших концептів, зокрема й концепту МИР.

Паремії, особливо з політично маркованою семантикою, є доволі часто вживаними в політичному медіадискурсі, під яким у широкому розумінні цього слова можна вважати всю різноманітність усних, писемних та аудіовізуальних текстів політичного спрямування, що фігурують у глобальному медіапросторі. Політичний медіадискурс є складовою частиною усієї політичної сфери комунікації, у якій особливе місце займає комунікативно-прагматична функція мови, тобто функція впливу на реципієнта інформації. Виконанню цієї функції підпорядковуються і паремії, які виступають в ролі не стільки одним із мовних засобів інформування, скільки ефективним інструментом впливу на реципієнта політичної інформації, на формування його політичної свідомості та й навіть маніпуляції його емоціями, а відтак і поведінкою. Така комунікативно-прагматична релевантність цих одиниць ґрунтується насамперед на наявності в їхній семантичній структурі політично забарвленого оцінного значення, завдяки якому вони є одними із тих мовних знаків, які формують оцінний складник досліджуваного концепту.

Загалом, як і в кожному лінгвокультурному концепті, у концепті МИР можна виокремити такі основні складники: понятійний, асоціативно-образний та ціннісний. Так, понятійний зміст концепту репрезентується через слово-ім'я концепту – *мир*, етимологічний аналіз якого дозволяє виявити, що ця лексема означає: «1) відсутність незгоди, ворожнечі, сварок; 2) відсутність збройної боротьби між двома народами, державами; 3) угода сторін, що воюють між собою, про припинення воєнних дій, мирний договір» [10, с. 667]. Зазначені смислові ознаки складають змістову основу концепту МИР.

Що стосується номінативного поля концепту, то воно має своє ядро, приядерну і периферійну зони, які формуються різними видами одиниць. Стосовно паремій як об'єкту даного дослідження, то вони як мовні знаки, що мають інтерпретаційний та узагальнюючий смисл і виражають певну інтелектуальну, моральну або суспільно-політичну оцінку тих чи інших смислових ознак концепту, формують периферійну зону концепту.

У даній статті аналізу підлягатимуть як паремійні одиниці, у структурі яких є ім'я концепту – *мир* або його синоніми, так і паремійні одиниці, які не містять імені концепту, проте мають семантичне наповнення, близьке до семантики імені концепту і які все-таки репрезентують ті чи інші смислові ознаки концепту МИР. Загалом продемонструвати в одній статті актуалізацію усіх можливих паремій щодо певної ознаки не видається можливим, а тому такий аналіз надалі здійснюватиметься тільки вибірково.

Отже, паремійне номінативне поле концепту МИР та наявний текстовий матеріал дозволяє виокремити в ньому цілу низку концептуально-смислових ознак, які відображені у семантиці паремій англійської та німецької мов різного походження й етимології, як от:

1. Мир – це благо, це щастя, це цінність, це основа всього. Перелічені смислові ознаки концепту фігурують у цілій низці

висловлювань знаменитих людей світу, які зазвичай актуалізовані у політичному медіадискурсі, як от:

«**Nothing is more precious than peace. Nothing brings more happiness**» – «Немає нічого ціннішого за мир. Ніщо не приносить більше щастя» [World Tribune <https://www.worldtribune.org> > 24.08.2020]. Часопис World Tribune дослівно вживає фразу Дайсаку Ікеда, японського філософа, письменника, громадського і політичного діяча [14].

У наступному мікротексті фігурує знаменита цитата письменниці, лауреатки Нобелівської премії миру 1986 року Елі Візель. У ньому наголошується на тому, що «Мир – це не дар Божий, а мир – це наш дар один одному» – «**Peace is not God's gift ... peace is our gift to each other**» [Instagram <https://www.instagram.com/unitedpeopleglobal> > reel 2024].

Прикладом актуалізації однієї із відомих німецькомовних паремій можуть бути слова апостола Новоапостольської церкви Західної Німеччини Райнера Шторка у Саарбрюккені, сказані ним на «Міжнародному дні миру» з приводу тривожної ситуації, яка склалася у Європі ще у 2021 р.: «**Friede ernährt – Unfriede verzehrt**». Moderner ausgedrückt: «**Friede baut auf – Unfriede reißt ab**» – Сучасніше сказати: «*Мир будує – розбрат руйнує*» [Neuapostolische Kirche Westdeutschland <https://www.nak-west.de> > ... 30.09.2021]. У своєму виступі оратор вжив два варіанти паремії, хоча вживаним у німецькій мові є ще й третій: «**Eintracht gibt Stärke, Zwietracht bringt Schwäche**» – «*Злагода дає силу, розбрат – слабкість*» [13].

У політичному дискурсі окремі паремії можуть зазнавати в залежності від цілей і завдань його автора певних структурно-семантичних змін. Прикладом цьому може бути вираз «**Der Friede ist der Vater aller Dinge**» – «*Мир є батьком усіх речей*», вжитого у свій час канцлером Німеччини, лауреатом Нобелівської премії миру Віллі Брандтом [13, с. 286]. Але ж як виявляється, базисом цієї паремії є вираз «**Krieg ist der Vater aller Dinge**» – «*Війна є батьком усіх речей*», автором якого вважають грецького філософа Геракліта [15]. Як це не дивно, саме у такій первинній формі вираз є доволі часто вживаним, як от: «**Krieg und Zivilisation bedingen sich, Krieg ist der Vater aller Dinge**» – «*Війна і цивілізація взаємозалежні, війна – батько всього суцього*» [Infosperber <https://www.infosperber.ch> > ...03.09.2022].

У політичному тексті часто фігурують паремії: «**Wer in Frieden lebt, schläft in Ruhe**» – «*Хто живе в мирі, той спить спокійно*» [13]; «**Wo kein Frieden ist, da ist Glück**» – «*Де миру немає, там немає і щастя*» [13] тощо.

2. Мир – це більше ніж відсутність війни, це стан душі, це шедевр розуму, це згода, це порозуміння. Із переліченими смисловими ознаками концепту МИР корелює зокрема цитата знаменитої Лейні Тейлор, американської письменниці у жанрі фентезі: «**Peace is more than the absence of war. Peace is accord. Harmony**» – «*Мир – це більше, ніж відсутність війни. Мир – це згода. Мир – це гармонія*» [14].

Ці ж ознаки концепту фігурують й у дещо трансформованому варіанті паремії за рахунок субституції компонентів: «**Peace is more than the absence of violence**» – «*Мир – це більше, ніж відсутність насилья*» [Institute for Economics & Peace <https://www.economicsandpeace.org> > 2024/04].

А ось аналогічний варіант у німецькомовному політичному дискурсі: «**Frieden ist mehr als die Abwesenheit von Krieg und Gewalt**» – «*Мир – це більше, ніж відсутність війни та насильства*» [Friedrich-Ebert-Stiftung <https://www.fes.de> > frieden...].

В окремих пареміях зазначається, що «*мир – це природний стан людини*» – «**Friede ist der Naturzustand des unbedrängten menschlichen Geschlechts**» (Йоганн Готфрід фон Гердер, німецький поет, філософ і теолог) [15], що «*це шедевр її розуму*» – «**Der Friede ist das Meisterstück der Vernunft**» (Іммануїл Кант – німецький філософ) [15].

Особливо популярною є в німецькомовному політичному дискурсі є фраза Віллі Брандта, колишнього канцлера Німеччини: «**Frieden ist nicht alles, aber ohne Frieden ist alles nichts**» – «*Мир – це це не все, але без миру все є ніщо*» [EIPOSCERT <https://www.eiposcert.de> > n... 28.02.2022].

В одній із своїх цитат, сказаних у промові в Університеті Осло з нагоди вручення Нобелівської премії миру, 11 грудня 1971 року, Віллі Брандт йменує мир як *ultima ratio*, протиставляючи його війні – *ultima irratio*: «**Krieg ist nicht mehr die ultima ratio, sondern die ultima irratio**» – «*Війна – це вже не ultima ratio, а ultima irratio*» [15].

Окремі паремії підкреслюють неможливість добитися миру без порозуміння, як от: «**Frieden kann nur durch Verständnis erreicht werden**» – «*Мир можна досягти лише шляхом порозуміння*» (Альберт Ейнштейн, американський, німецький та швейцарський фізик-теоретик єврейського походження, лауреат Нобелівської премії з фізики 1921 року) [15] тощо.

Образно й неординарно виражена ця ознака в паремії «**People with clenched fists cannot shake hands**» – «*Люди зі стиснутими кулаками не можуть потиснути один одному руки*» (Індіра Ганді, перша жінка-прем'єр Індії) [14]. Не менш образно це виражено в паремії «**Peace begins with a smile**» – «*Мир починається з посмішки*», автором якої є Маті Тереза, католицька черниця, засновниця добродійних місій, лауреатка Нобелівської премії миру за 1979 рік: «*Our world today seems to be a war zone. It seems as though peace has gone out the window. But we can bring it back. Peace begins with a smile. That means peace begins with me and within me*» – «*Наш світ сьогодні схожий на зону бойових дій. Здається, що мир вилетів за вікно. Але ми можемо його повернути. Мир починається з посмішки. Це означає, що мир починається зі мною і всередині мене*» [Franciscan Media <https://www.franciscanmedia.org> > ... 01.09.2023].

3. Мир – це значить думати про дітей. Дуже коротко і ясно виражений зміст даної ознаки у цитаті Михайла Горбачова, останнього президента Радянського Союзу: «**An den Frieden denken heißt an die Kinder denken**» – «*Думати про мир – означає думати про дітей*» [15]. Саме під такою назвою фігурує стаття в газеті м. Ной УЛЬМ (Німеччина), присвячена «Тижню солідарності» із дітьми із сімей біженців з України, які оселилися у цьому місті: «**An den Frieden denken heißt an die Kinder denken**» (Landratsamt Neu-Ulm <https://www.landkreis-nu.de> > ... 20.07.2022).

4. Мир – хоч і поганий, навіть у бідності, але кращий за війну. Ця концептуальна ознака, як відомо, проблемна для України. Недаремно в одній зі статей англomовний часопис Eurotopics прямо запитує: «**Is any peace better than war?** – «*Чи є будь-який мир кращим ніж війна?*» [eurotopics.net <https://www.eurotopics.net> > ...11.03.2024]. Німецькомовне прислів'я «**Ein schlechter Friede ist besser als ein guter Krieg**» – «*Поганий мир кращий ніж добра війна*» [напр.: GlobalBridge <https://globalbridge.ch> > ei.. 21.12.2022]. активно вживане і в Україні, і на Заході ще з 2022 року стосовно обговорюваної війни не є реаль-

ним вирішенням проблеми. Не можуть вирішити питання і заклики Папи Франциска, який уже тепер у 2024 році, напередодні проведення Саміту миру у Швейцарії, наполягає на пріоритетності закінчення миру перед продовженням війни. Так, німецькомовний журнал Der Spiegel від 25 квітня 2024 року пише словами Папи: «Bitte, alle Länder im Krieg: Beendet den Krieg. Bemüht euch um Verhandlungen. Bemüht euch um Frieden. Ein ausgehandelter Frieden ist besser als ein guter Krieg ohne Ende» – «Будь ласка, всі країни, які перебувають у стані війни: припиніть війну. Докладіть зусиль до переговорів. Прагніть до миру. *Договорений мир кращий ніж нескінченна війна*» [Spiegel <https://www.spiegel.de> › uk... 25.04.2024].

Обговорювана вище ознака щодо необхідності все таки закінчення миру дуже виразно відображена в паремії, який більше 2,5 тисяч років: «**The peace is better than war; because in peace the sons did bury their fathers, but in wars the fathers did bury their sons**» – «*Мир краще, ніж війна, бо в мирі сини ховають своїх батьків, а у війні батьки ховають своїх синів*» (Крез, цар Лідії, правив ще у середині 6-го століття до н. е.) [14].

Вербалізують обговорювану ознаку концепту також інші німецькомовні прислів'я, сформовані приблизно за однаковою моделлю: «**Ein Friede ist besser als zehn Siege**» – «*Мир кращий, ніж десять перемог*» [13]; «**Wasser in Frieden ist besser als Wein in Zank**» – «*Вода в мирі краща, ніж вино у війні*» [13].

5. Закінчення миру – процес складний, проте крайньо необхідний.

Необхідність закінчення миру за будь-яких обставин, особливо при загрозі використання ядерної зброї, яскраво виражена в семантиці слів Джона Ф. Кеннеді, 35-го президента Сполучених Штатів Америки, які використані в наступному уривку тексту: «**The war can no longer serve to settle disputes. Mankind must put an end to war, or war will put an end to mankind**» – «*Війна більше не може слугувати вирішенню суперечок. Людство повинно покласти край війні – або війна покладе край людству*» [Effective Altruism Forum <https://forum.effectivealtruism.org> ›... 6.08.2020]. Найкращий вихід із такої ситуації – сідати за стіл переговорів. «**Lieber 100 Stunden umsonst verhandeln, als eine Minute schießen**» – «*Краще вести переговори 100 годин даремно, ніж стріляти одну хвилину*» (Deutschlandfunk <https://www.deutschlandfunk.de> › ... 19.03.2024) – так говорив у свій час колишній канцлер Німеччини Гельмут Шмідт [14]. «**Friede ist nur auf dem Friedhof zwischen zwei Steinen**» – «*Мир існує тільки на цвинтарі між двома каменями*» – так жорстко, проте реально звучить одна із німецькомовних паремій.

Отже, за мир треба боротися, і це важка праця, більше того – це справа кожного з нас. «**It isn't enough to talk about peace. One must work at it**» – «*Недостатньо говорити про мир. Треба працювати над цим*» – звучать слова Елеонори Рузвельт, американської державної діячки, першої леді США, дружини 32-го президента США Франкліна Рузвельта [14]. І при цьому «*Чим більше ми потіємо в мирі, тим менше проливаємо крові на війні*» – «**The more we sweat in peace, the less we bleed in war**» – наголошувала Віджая Лакшмі Пандіт, політична діячка і дипломатка Індії, сестра Джавахарлала Неру [14].

Коментуючи можливості досягнення миру в Україні, британська газета Financial Times зазначає: «**There is no quick path to peace in Ukraine**» – «*Немає швидкого шляху до миру*» [Financial Times <https://www.ft.com> › content 20.02.2023]. Жита тут цитата є перекладом слів індійського національного

лідера і державного діяча Махатма Ганді: «**There is no way to peace; peace is the way**» – «*Шляху до миру немає; мир – це і є шлях*» [14].

6. **Паціфізм – це не завжди благо.** У питанні якомога швидшого завершення війни включаються різноманітні сили й рухи як в Україні, так і на Заході, одним із яких є *паціфізм*, який є «політичною течією, прихильники якої засуджують будь-які війни, незалежно від їхнього характеру» [ВТССУМ : 895]. Для прихильників паціфістів характерне небажання воювати, приносити людські жертви в ім'я якоїсь певної ідеї, а навпаки – пропагування національного егоїзму та переважання важливості власних інтересів над чужими.

Щодо війни в Україні, то представники цього руху вважають, що мир можна зберегти шляхом «*тевних поступок амбіціям Росії*», шляхом «*збереження обличчя Путіну*», у результаті чого вони фактично стають на сторону агресора, а не жертви цієї війни, замість того, щоб вимагати справедливого завершення війни. Це і є прикладом того, що паціфізм є часто найвним і небеззаперечним, бо не враховує реальних обставин, а відтак є згубним. Недаремно одна із паремій з цього приводу говорить прямо і відверто: «**Von den Pazifisten geht viel Unfrieden aus**» – «*Від паціфістів йде також багато розбрату*» [13].

Варто зауважити, що такий «**Unfrieden**» часто йде від релігійно налаштованих громадян Заходу, а також від представників лівих партій та рухів. Як це уже зазначалось, наївні висловлювання щодо припинення війни в Україні уже неодноразово робить Папа Франциск, обмежуючись при цьому загальними закликами до миру, але при цьому уникаючи засудження винуватця цієї війни, пропонуючи «*здатися Україні*», «*піднявши білий прапор*» перед агресором Путіним, «*щоб зберегти життя іншим, поки все не стане гірше*» [Spiegel <https://www.spiegel.de> › uk... 25.04.2024].

Такі паціфістські настрої широко представлені в німецькомовному медіадискурсі. Свідченням цьому є стаття у газеті FOCUS, яка посилаючись на п'яту заповідь, гласить так: «**Du sollst nicht töten. Kann man Christ sein und Menschen töten?**» – «*Не вбий. То ж, чи можна бути християнином і вбивати людей?*» [FOCUS online <https://www.focus.de> › inte... 30.04.2022].

Прикладом паціфістських настроїв серед представників лівих партій та рухів у Європі може бути великий пасхальний марш миру 1 квітня 2024 року у Швейцарії, що пройшов під девізом «**Geld für Frieden statt für Kriege**» – «*Гроші на мир, а не на війну*», а також під лозунгом «**Demilitarisierung statt Aufrüstung**» – «*Демілітаризація замість озброєння*» [ostermarschbern.ch <https://ostermarschbern.ch> 01.04.2024].

Однак, німецькомовна газета Frankfurter Allgemeine Zeitung зазначає: «Ein Aufgeben der Ukraine bedeutet keinen dauerhaften Frieden für Europa. **Sondern die Ermutigung Putins zum nächsten Krieg**» – «Здача України не означає міцного миру для Європи. А це є заохоченням Путіна до наступної війни» [FAZ NET <https://www.faz.net> › 10.03.2024]. Далі газета наводить паралель із ситуацією у Великобританії 1940 р., коли, здавалося б, у час безнадійної військової ситуації прем'єр-міністр Вінстон Черчилль не вступив у переговори з Гітлером про мир на його умовах і тодішній Папа Пій не переконував Черчилля йти на поступки, бо знав його слова «**We shall never surrender**» – «*Ми ніколи не здамося*» [там же].

Висновок у цій ситуації один: Україна як жертва цієї війни теж має право захищатися!

7. Мир – це готовність до ймовірної війни. У ситуації, яка склалася з війною Росії в Україні та пошуками встановлення миру, найбільш актуальною, а відтак і найбільш поширеною в сучасному політичному дискурсі є паремія «**Si vis pacem para bellum**» (лат.) – «**Хочеш миру, готуйся до війни**» (укр.) – «**Wenn du Frieden willst, rüste zum Krieg**» (нім.) – «**If you want peace, prepare for war**» (англ.). Авторство цього висловлювання належить Флавію Вегецію, давньоримському військовому теоретику, письменнику [13; 15]. Вираз, написаний більш як дві тисячі років тому, але сьогодні у зв'язку з війною він набув особливої актуальності. Адже як виявилось, ні Україна, ні Європа та й весь світ до такої широкомасштабної війни, спровокованої Росією, не готові ні морально, ні матеріально, ні військово. Світ фактично наляканий, а тому з уст політиків, журналістів, коментаторів цей вираз у різноманітних структурно-семантичних варіаціях звучить усюди: на теле- й радіоефірах, на різноманітних пресконференціях, політичних виступах, на сторінках усіх газет і журналів, в інтернеті тощо. «**If you want peace, prepare for war**»: «Now an old saying is making a comeback in Europe» – «Тепер стара латинська приказка повертається в Європу» – пише Politico [politico.eu <https://www.politico.eu> > if... 29.03.2024]. Усвідомлення необхідності готовності до війни прийшло до переважної більшості європейських та світових лідерів у кінці 2023 – на початку 2024 рр., коли виникла реальна загроза перенесення війни з войовничою Росією на терени Європи, на й навіть світу, наприклад: «**For generations Britain has taken peace for granted. But a belligerent Putin could change all that**» – «Поколіннями Британія сприймала мир як належне. Але войовничий Путін може все змінити» [The Guardian <https://www.theguardian.com> > 26.01.2024].

«**If we want peace, we must prepare for war**» – «Якщо ми хочемо миру, ми повинні готуватися до війни» – під таким гаслом було проведено засідання й опубліковані матеріали Ради Європейського Союзу від 19 березня 2024 р. [European Union <https://www.consilium.europa.eu> >... 19.03.2024].

«**Wenn wir Frieden wollen, müssen wir uns auf Krieg vorbereiten**» – пише президент Європейської Ради Шарль Мішель у своїй гостьовій публікації для німецькомовного журналу Der Spiegel. Далі він зазначає, що Росія не зупиниться в Україні і щоб подолати загрозу, Європі потрібен новий дух безпеки та оборони [Spiegel <https://www.spiegel.de> > 18.03.2024].

А такої готовності і духу безпеки та оборони в Європі з часів завершення другої світової війни практично немає. З цього приводу The Daily Telegraph прямо і відверто заявляє: «**Europe's peace is over. We must prepare for the growing threat**» – «Мир в Європі закінчився. Треба готуватися до зростаючої загрози» [The Telegraph <https://www.telegraph.co.uk> > ... 25.02.2024].

Також газета The Guardian пише: «**Europe must defend itself: shadow of war in Ukraine looms over its security**» – «Європа повинна захищати себе: тінь війни в Україні нависла над її безпекою» [The Guardian <https://www.theguardian.com> > ... 19.02.2024].

Попри усвідомлення необхідності бути готовими до війни, представники пацифістської ідеології, особливо серед релігійних організацій заявляють про інше. «**Wer Frieden will, muss den Frieden vorbereiten**» – «Хто хоче миру, повинен готувати мир». Про це говорить у своїй промові представник духо-

венства Німеччини Франц Альт на Католицькому конгресі у м. Штутгарті. [Sonnenseite <https://www.sonnenseite.com> > ... 29.05.2022].

Не можна не помітити, що вищезазначені паремії фігурують у різних структурно-семантичних варіантах. Ось приклад базисного варіанту німецькомовної паремії **Wenn du Frieden willst, rüste zum Krieg: Wenn du Frieden willst, bereite den Krieg vor.** – Якщо хочеш миру, то готуй війну [SWI swissinfo.ch <https://www.swissinfo.ch> > ger...]; **Wer Frieden will, muss für den Krieg vorbereitet sein** – Хто хоче миру, повинен бути готовим до війни [Bundeswehr <https://www.bundeswehr.de> > ... 29.07.2022]; **Wer Frieden will, muss wehrhaft sein.** – Хто хоче миру, повинен бути здатним до оборони [profil.at <https://www.profil.at> > wer-... 02.02.2024]; **Wer Frieden will, muss auch über Krieg reden** – Хто хоче миру, той мусить говорити також про війну [Die Presse.com <https://www.diepresse.com> > ... 24.01.2024]; **Wenn du Frieden willst, sprich vom Krieg.** – Якщо хочеш миру говори про мир. [RND.de – Aktuelle Nachschichten <https://www.rnd.de> > politik 25.12.2023].

Аналогічне явище спорстерігається при актуалізації англійського варіанту паремії «**If we want peace, we must prepare for war**»: «**If we want to win, we must be on the field**» – «Якщо ми хочемо перемогти, ми повинні бути на полі бою» [Posture Statement U.S. Southern Command (.mil) <https://www.southcom.mil> > Portals > Documents 12.03.2024].

If you want peace, prepare for nuclear war – *Хочеш миру, готуйся до ядерної війни.* [Center for a New American Security <https://www.cnas.org> > if-y... 04.07.2021]. Підставою для появи такого страхітливоого варіанту паремії є загроза застосування Росією у війні проти України ядерної зброї.

«**In war, prepare for peace; in peace, prepare for war**» – «На війні готуйся до миру, в мирі готуйся до війни». – Ця паремія звучить найбільш лаконічно, і це не дивно, адже фігурує вона у китайському манускрипті «Мистецтво війни» (*The Art of War*), написаному понад 2500 років, авторство якого приписується генералу й стратегу Сунь Цзи, що жив наприкінці періоду Чуньцю або ж на початку періоду Чжаньго в VI–V ст. до н. е. Цей трактат був провідним підручником із військової стратегії та тактики свого часу. Описані в трактаті принципи та ідеї зберігають свою актуальність і сьогодні. [ET Hospitality <https://hospitality.economicstimes.indiatimes.com> >...06.03.2021].

Наведені приклади структурно-семантичних варіантів обговорюваної паремії свідчать, по-перше – про необмежені можливості трансформацій паремій, а по-друге – про складність і неоднозначність самої проблеми, що знайшло свій відбиток в семантиці паремій, що її об'єктивують.

У будь-якому випадку вибору альтернативи боротьби за мир людство не має, а тому ми повинні, очевидно, слідувати словам із промови пані Маргот Вальстрьом, Міністерки закордонних справ Швеції, сказаних й опублікованих ще 28 серпня 2020 року: «**We must choose peace, invest in peace, deliver peace**» – «Ми повинні обирати мир, інвестувати в мир, забезпечувати мир» [Government.se <https://www.government.se> > contentassets > min... 28.08.2020]. Сьогодні вищезазначений вислів звучить і в такому варіанті: «**If you want peace, prepare for war and diplomacy**» – «Якщо ви хочете миру, готуйтеся до війни і дипломатії» [United States Institute of Peace <https://www.usip.org> > if-y... 01.29.2024]. І справді таке поєднання стримування і дипломатії є ключем до уникнення війни і досягнення миру.

8. Мир – зі зброєю, чи без зброї? Зазначена концептуальна ознака тісно переплітається за змістом із попередньою, оскільки виникає запитання: готовність до війни повинна бути зі зброєю чи без зброї?

Загалом одна із паремій німецької мови, наприклад, гласить: **«Im Kampf gegen den Krieg helfen keine Waffen»** – «В боротьбі за мир не допомагає жодна зброя» [13]. Аналогічно англійською мовою не в користь використання зброї у вирішенні спірних питань звучать слова колишнього першого секретаря ЦК КПРС у 1953–1964, Голови Ради Міністрів СРСР Микити С. Хрущова: **«The more bombers, the less space for peace doves»** – *«Чим більше зброї – ти менше місця для голубів миру»* [13].

Свого часу у мирні часи у німецькій мові широко вживаним був політичний слоган **«Frieden schaffen ohne Waffen!»** – *«Творимо мир без зброї!»*. Проте з початком агресії Росії та нечуванним терором проти мирної країни виникло запитання, чи можна все-таки досягти миру без зброї і чи повинна відбуватися збройна допомога Україні з боку західних держав, зокрема Німеччини? Дискусія щодо цього питання перенеслась на сторінки німецьких медіаресурсів. Ось як про це писав журнал Der Spiegel: **«Frieden schaffen – mit oder ohne Waffen? Lässt sich Frieden nur mit Waffen schaffen?»** – *«Творимо мир – зі зброєю чи без? Чи можна вирішити питання миру тільки зброєю?»* [Der Spiegel <https://www.spiegel.de> > 02.03.2023].

Тривала дискусія з цього питання в німецькому суспільстві привела його до думки, що поки-що в умовах, коли на сусідню мирну європейську державу обрушилась вся озброєна до зубів військова машина Росії, миру можна добитися тільки зі зброєю в руках, що і зумовило появу в німецькому політичному дискурсі нового варіанту виразу: **«Frieden schaffen nur mit Waffen!»** – *«Мир творимо тільки зі зброєю!»* [Deutschlandfunk Kultur <https://www.deutschlandfunkkultur.de> > 05.05.2022].

Більше того, через деякий час в німецькомовному політичному дискурсі почав вживатись вираз **«Frieden schaffen mit deutschen Waffen»** – *«Мир творимо німецькою зброєю»* [Internationale Politik <https://internationalepolitik.de> > 29.08.2022]. А ще через рік, коли виявилось, що зброї, яка постачалася, не вистачало відбулась подальша трансформація виразу **«Frieden schaffen mit mehr Waffen»** – *«Мир творимо з більшою кількістю зброї»* [Frankfurter Rundschau <https://www.fr.de> > Politik 24.02.2023].

Сьогодні ж у німецькомовному політичному дискурсі фігурує найновіший слоган партії Зелених Німеччини: **«Frieden schaffen mit schweren Waffen»** – *«Мир творимо важкою зброєю»* [Tageszeitung, <https://taz.de> > 25.04.2022].

Правда загальнонаціональна щоденна газета Die Tageszeitung з цього приводу саркастично заявила, вживаючи при цьому достаньо вдалий оказіональний фразеологізм: **«Solch eine Evolution – Aus Pazifisten wurden sie Panzeristen»** – *«Такою є еволюція – Із пацифістів у танкісти»* [TAZ <https://taz.de> > ... > 15.04.2022].

Попри всю критику, яка звучала і далі продовжує звучати на сторінках німецькомовної преси щодо постачання в Україну німецької зброї, у даних умовах жорстокості і цинічності війни, яку веде Росія проти України, справедливими можуть бути слова на одному із подкастів на RTL: **«Das Ziel Frieden ist nicht immer nur durch Frieden zu erreichen»** – *«Мир як мету не завжди можна досягти миром»* [RTL. de <https://plus.rtl.de> > podcast].

9. Умова миру – справедливість. Семантика значної частини паремій німецької та англійської мов указує на необхідність дотримання справедливості при укладанні миру. **«If you want peace, work for justice»** – *«Якщо ви хочете миру, працюйте заради справедливості»* – такими є слова Папи Павла VI, 262-го понтифіка римо-католицької церкви, сказані ним ще 1 січня 1972 року у своєму посланні з нагоди Всесвітнього дня миру [14].

Також Мартін Лютер Кінг-молодший, американський баптистський пастор, лідер руху за громадянські права 1960-х років вказував на необхідність двостороннього зв'язку між миром і справедливістю: **«There can be no justice without peace. And there can be no peace without justice»** – *«Не може бути справедливості без миру. І не може бути миру без справедливості»* [14]. Подібні слова були сказані також Дуайтом Д. Ейзенхауером, 34-им президентом США: **«There can be no peace without law»** – *«Не може бути миру без права»* [14].

Про це ж гласять також німецькі прислів'я: **«Wo keine Gerechtigkeit ist, da ist auch kein Friede»** – *«Де немає справедливості, там немає й миру»* [13] або **«Frieden ohne Gerechtigkeit gibt es nicht»** – *«Миру без справедливості немає»* [13], а також: **«Friede ist dort, wo Gerechtigkeit ist»** – *«Мир є там де є справедливість»* [13].

Як про це пише журнал Der Spiegel **«Nicht jeder Frieden ist ein guter Frieden. Nur Gerechtigkeit garantiert einen wahren, gerechten und dauerhaften Frieden»** – *«Не кожен мир є хороший мир. Тільки справедливість гарантує справжній, справедливий і тривалий мир»* [Spiegel <https://www.spiegel.de> > uk...11.03.2024].

Окремі паремії суттєво доповнюють вищезазначені, вказуючи на те, що крім справедливості мир повинен обов'язково гарантувати ще й свободу і незалежність держави у цілому та її громадян. З цього приводу слушними є відомі слова американського політичного активіста Малколма Ікса: **«You can't separate peace from freedom because no one can be at peace unless he has his freedom»** – *«Ви не можете відокремити мир від свободи, тому що ніхто не може бути в мирі, якщо не має свободи»* [14]. Про це ж говорив у своєму великодньому відозверненні канцлер Німеччини Шольц, який підтвердивши свою підтримку Україні в боротьбі за справедливий мир, заявив: **«Frieden ohne Freiheit heißt Unterdrückung. Frieden ohne Gerechtigkeit gibt es nicht»** – *«Мир без свободи означає гноблення. Немає миру без справедливості»* (FAZ.NET <https://www.faz.net> > thema 30 бер. 2024 р).

Напередодні Саміту Миру, що відбудеться у середині червня у Швейцарії, хочеться сподіватися, що саме такий справедливий мир, запропонований Україною, буде прийнятий усіма державами світу і надалі буде укладений при завершенні війни. І бути інакше не може, бо як говорили древні римляни, **«Ein schlechter Frieden, ist noch schlimmer als Krieg»** – *«Поганий мир ще гірший ніж війна»* (римський історик Корнелій Тацит) [13].

Висновки. Проведений у статті аналіз дозволяє зробити висновок, що паремії є доволі часто вживаними у політичному дискурсі, де вони посідають своє особливе місце. Їхня семантика має зазвичай узагальнюючий та інтерпретаційний характер, завдяки чому вони посідають найбільш важливі позиції в тексті, зокрема в заголовку і в кінці, причому як в узуальній, так і в оказіональній формах. В політичному дискурсі паремії

здатні виражати також ціннісне ставлення лінгвоспільноти до певних політичних явищ і ситуацій, а відтак виступати важливим виразником ціннісного складника будь-якого концепту, у тому числі й концепту МИР.

Загалом аналіз паремійного номінативного поля концепту та його актуалізації в дискурсі у час війни Росії проти України продемонстрував, що ціла низка його смислових ознак МИР неоднозначно сприймаються і трактуються не завжди в користь нашої держави політиками і громадянами як всередині країни, так і за кордоном, а тому багато питань, пов'язаних із війною, що, на жаль, ще триває, тільки чекають свого вирішення.

Література:

- Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, К, 2006. 716 с.
- Близнюк К, Терещенко О., Концепт МИР на тлі російської інвазії в Україні. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 29. Том 1. С. 22–26.
- Васянович Є., Дубовик Н. Асоціативні зв'язки стимулів МИР і ВІЙНА: семантичне наповнення (на матеріалі ланцюжкового асоціативного експерименту зі студентами-гуманітаріями). *Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*. Вип. 88. 2021. С. 74–78.
- Вільчинська Т. Специфіка лінгвізації концепту «МИР» у мас-медійному тексті. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. Вип. 45. 2019. С. 299–307.
- Данилейко О. Бінарна концептосфера «Війна» і «Мир» у період гібридної війни: когнітивний і прагматичний аспекти: дис. ... д-ра філос. : 035. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Київ, 2022. 417 с.
- Коваленко Р. Вербалізація концептуальної опозиції «війна/мир» в англійській свідомості. *Нова філологія*, № 45. С. 61–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2011_45_18.15 (дата звернення: 19.05.2024).
- Маслова Ю. Вербалізація концептів ВІЙНА, МИР, ЖІНКА, ЧОЛОВІК у газетному дискурсі України у воєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 2023. Вип. 17(85). С. 71–77.
- Терехова Д. Аналіз асоціативних полів слів-стимулів МИР/МИР/МІР у східнослов'янських мовах. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2014. Т. 1. №. 1. С. 194–201.
- Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія : навчальний посібник для студентів. Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
- Англо-американські прислів'я та приказки. Вінниця, НОВА КНИГА, 2004. 416 с.
- Кудіна О., Пророченко О. Перлини народної мудрості. Німецькі прислів'я та приказки. Вінниця, НОВА КНИГА. 2005. 320 с.
- Das große Handbuch der Zitate. 25000 treffende Aussprüche und Sprichwörter von A-Z. Verlag Gmbh Gütersloh. 1993 1136 S.
- Peace Quotes. URL: <https://www.brainyquote.com/> (дата звернення: 15.05.2024).
- Worte des Friedens // Schäfer SAC. URL: <https://schaefer-sac.de/wiki> (дата звернення: 10.05.2024).

Bylytsia Ya., Bylytsia U. Paroemiatic objectification of the concept PEACE under the conditions of Russian aggression in Ukraine (based on the material of modern English and German political media discourse)

Summary. The article is devoted to the study of the peculiarities of the objectification of the concept PEACE by the means of paroemias in the texts of contemporary political media discourse that reflect the events of Russia's war in Ukraine. The study is based on the material of paroemias in English and German, which are quite actively used in this type of discourse. Their use in political media discourse is primarily due to the communicative and pragmatic relevance of their semantics, where socio-political evaluation plays a special role and therefore they are able to express a value attitude towards certain political phenomena and situations. Thus, evaluation as a categorical feature of paroemias, encoded in the semantic structure of these units, appears in the political discourse as their pragmatically significant phenomenon.

The article presents a linguistic and cultural approach to the analysis of this concept using certain elements of linguistic conceptology. The study attempts to analyse the paroemiatic nominative field of the studied concept and to trace the linguistic and cultural peculiarities of its objectification in the English and German media discourse in the context of Russian aggression in Ukraine. The research material consists of paroemias selected from various English and German phraseological sources, as well as from media and Internet resources, especially electronic versions of leading English and German-language newspapers and magazines for the period of 2021–2024. The analysis of the paroemiatic nominative field and its actualisation in political media discourse is carried out in accordance with the identified semantic features of the concept. The article pays special attention to the analysis of the objectification of those features of the concept that are relevant in the current war and which are ambiguously perceived and interpreted by politicians and citizens both at home and abroad. All this leads to certain modifications of certain semantic features of the concept under study and proves the fact that any concept is not a constant phenomenon but a dynamic one and it undergoes certain changes and or additions.

Key words: verbalisation, linguistic and cultural concept, semantic feature, paroemia, paroemiatic nominal field, political discourse.